

Norske polarheltbilder

1888–1928

Anders Beer Wilse, fra album Roald Amundsen, Svartskog, 73.1909.

Norske polarfare brukte fotografi for å dokumentere, dramatisere og formidle opplevelsene i isen. Med ny teknologi ble bildene tilgjengelig for publikums blikk. Slik ble polarhelten skapt.

Med utstillingen og boken *Norske polarheltbilder 1888–1928* av Siv Frøydis Berg og Harald A. Østgaard Lund markerer Nasjonalbiblioteket Nansen–Amundsen-året 2011. Les mer: www.nb.no/polarheltbilder

Marie Høeg. Fotograf og kvinnesaksforkjemper.
Berg & Høeg, Horten, 1895–1903.
Eier: Preus museum.

Hvordan ser en polarhelt ut?

Fridtjof Nansens og Roald Amundsens polferder sammenfaller med viktige endringer i fothistorien. Med ny teknologi kunne fotografiet masseproduseres og spres raskere, gjennom aviser, bøker og andre trykksaker.

Polfarene lot seg fotografere før nye, kostbare ekspedisjoner. Poseringen foran kamera var ikke tilfeldig. Byens ledende fotografer kjente publikums

smak. De kunne anbefale riktig antrekk, positur og bakteppe. Om fotografiet var tatt i hjemlig skruis eller på en pol langt borte kunne være det samme.

Polarhelten ble en abstrakt skikkelse, et bilde, et ikon. Han var nordmannen mot britene, mennesket mot naturen, oppdageren mot det ukjente, den lille mot det store.

Helt uten vitner?

SETT SAMMEN AV: Frederic George Jackson, Kap Flora, Frans Josefs Land, 11.7.1896: / Fridtjof Nansen, *Fram over Polhavet 2*, (Kristiania: Aschehoug, 1897). Bokforside forlagsbind,

Det var ingen tilskuere i isødet. Polfarene måtte selv fortelle om reisene til det ukjente. Hjemme ventet forlagsindustrien på nye bestselgere, og publikum på dramatiske historier. I bøkene ble bildene reproduisert og retusjert. På storslåtte lysbildeforedrag viste helten selv sine omhyggelig preparerte glassdias. Fotografiene dokumenterer vitenskap og illustrerer heltedåder. De viser

ulike fotografiske situasjoner, sjangre og teknikker. Men mest av alt er de mangfoldige og motsigelsesfulle. I ettertidens blikk forenes de som spor etter kappløp og erobringer.

Vi ønsker å gi fotografiene sin egen historie tilbake. Slik skaper de også nye bilder av helten og polferdene.

Polene til folket!

Ukjent fotograf, Grand Hotel, Oslo, 14.4.1926.
Håndkolorert glassdias, Severin Worm-Petersen.

Polferdene ble stadig mer teknisk avanserte, samtidig som pressefotografi og levende bilder så dagens lys. Det ble enda flere lenestolsreisende. Polarekspedisjonene var mediebegivenheter fra første stund. Nasjonal og internasjonal presse fulgte forberedelsene, avreisene, fraværet og

hjemkomsten. De sponset, spekulerte, produserte. De skapte kappløp, bestemte destinasjoner og flagget ekspedisjonene som nasjonale prosjekter. Både helten og ekspedisjonene ble større enn seg selv.

Hvordan se et ikke-sted?

SATT SAMMEN AV: Olav Bjaaland, «The Successful Explorers at the South Pole». Fotografi i Edward William Searle, *Tasmanian Views*, album, 1911–1915. Eier: National Library of Australia. / Thorbjørn Egner. Tegning i *Norge vokser: for annen halvdel av sjuende skoleår*. (Oslo: Cappelen, 1963), 179. / Scanpix, «Vant kappløpet i isødet.» Halvtonetrykk i Sigurd B. Hennem, *Norske Øyeblikk* (Oslo: Schibsted, 2002), 35. / «Det norske flagget er heist på Sudpolen.» Tegning i Johan Austbø, *Olav Bjåland: idrottsmann og polfarar*, (Oslo: Fonna, 1945), 77. / John Watt Beattie, Hobart & T. W. Cameron, Victoria, Australia mars 1912. Håndkolorerte glassdías, © Frammuseet/jfo. / Anders Beer Wilse, Christiania, ca. 1912. Håndkolorert glassdías, © Frammuseet/jfo.

Hva fantes ved verdens ende? Paradis på jord, eller et skrekkinngytende område bakenfor all sivilisasjon? Myter, kunst og litteratur hadde lenge levert mektige forestillinger om isødet. Som hvite, blanke ark kunne områdene fylles av metafysiske så vel som vitenskapelige spekulasjoner. Polpunktene var mange, de flyttet på seg og de var usynlige. Det

eksisterte kuldepoler, utilgjengelighetspoler, magnetiske poler og geografiske poler. Jordkloden var ikke helt rund, polpunktene var ikke stabile, og isen var i konstant bevegelse. Polferdene produserte kart og fotografier. De brakte dermed til syne noe som ikke fantes i verden fra før.